

Megy a gyűri vándorútra, I–II.

(Gondolat és Madách Könyvkiadó, Bratislava, 1982. 864 old.)

A szlovákiai magyar nemzetiség szellemi néprajzának témaköréből első ízben jelent meg egy tájegység összes gyűjtőpontját átfogó kiadvány. Jó lenne, ha a kiadó a jövőben is szem előtt tartaná hasonló dolgozatok válogatását.

A szerző nem hivatásos néprajzkutató, hanem pedagógus, aki oktató-nevelő munkája mellett, tudatos, szervezett, több éve tartó néprajzi gyűjtőmunkára vállalkozott a jelenlegi galántai járás, a szűkebb értelemben vett Mátyusföld falvaiban. A járás 52 településének 35 magyar vagy nagyrészt magyar lakta községét, illetve azok alapiskoláit látogatta meg s jegyezte le a két kötetbe foglalt 1139 gyermekjátékot és mondókát 1305 adatközlőtől. Ilyen jellegű gyűjtést e témakörben, az 1939–43 években, Bakos József végzett a vidéken. Gágyor József többszörösére bővítette a Bakos által bemutatott válogatott számát. A játékok csoportosításánál a dr. Kerényi György által kidolgozott játékrendszert vette alapul, kibővítve a játékszerekkel (gomb, golyó, bot, labda) kapcsolatos mondókákkal.

Anyagát két fő csoportra osztotta. Az első kötetben szerepelnek az énekes, a másodikban a nem énekes játékok. Gazdagabbnak, színesebbnek és terjedelmesebbnek mutatkoznak az első részben levő „énekes játékok”, melyek funkcionális jellegük miatt csoportonként kerülnek bemutatásra az alábbi hét fejezetben: *I. Egy-két gyermek* – (azaz egyszemélyes dalok és mondókák, egyik játéka a másikkal); *II. Egyik a másik helyébe* – (szerepjátszó és váltójátékok, párcserélő játékok, versengő váltás); *III. Egyik a másik mellé* – (kiolvasók, kifordulók, leánykérő játékok, hidasjátékok és rokoniak, ludasjátékok és rokoniak, neveltető motívum a különböző játékcsoportokban, zálogosok, zálogkiváltás); *IV. Egyik a másik mellett* – (sokféle vonulás, táncok, alakoskodások); *V. Kapcsolódó és átalakuló játékok* – (kapcsolódó játékok, játékok a szokásostól eltérő befejezéssel); *VI. Különleges játékok* – [II-szerűek (szerepváltó játékok), III-szerűek (fogó-gyapapódó) IV-szerűek (alakoskodás)], *VII. Felnőttek játékaik ölbeli gyermekkel* – (círóka-maróka-félék, hintáztató-, lovalgotatófélék, altatók).

A második kötet tartalmazza a „nem énekes játékokat”, a következő csoportosításban: Ugrálások, Labdajátékok, Golyó- és gombjátékok, Kavicsjátékok, Pénzjátékok, Írásos és rajzolás játékok, Jöslások és az Egyéb kategória.

A szerző a Függelék, jegyzetek részben, 165 oldalon foglalkozik az egyes szöveg-, illetve játékváltozatok részletesebb magyarázatával.

A gazdag szájhagyomány jól kivethető megannyi mondókában (amelyek jól tükrözik művelődéstörténetünk, történelmi eseményeink emlékeit is), ezért a szerző energiáját meghaladó, szigorúan fonetikus lejegyzésre már nem vállalkozott. Csupán az átlagostól eltérőbb, kirívóbb nyelvjárási jelenségeket tünteti fel. Ugyanitt, a Szójegyzék részben, részletes magyarázatot fűz a köznyelvtől eltérő szókincs összefüggéseivel és kölcsönhatásaival. Ugyanígy a nyelvjárási alakok jelentésmagyarázata is itt történik. Ezt követi az adatközlők névjegyzéke, illetve a rövidítések és jelek magyarázata.

Ha áttekintjük az adatközlők névjegyzékét, megállapíthatjuk, hogy a fiatalabb korosztály (a 13–15 évesek) jóval nagyobb számban vannak képviselve, mint a középső, illetve idősebb korosztály. Ez gyakorlatban annyit jelent, amit a kötetek anyaga is bizonyít, hogy több „mai” játékkal, mondókával találkozunk, mint pl. a 60–70 éves korosztály gyermekekorából származókkal. A huszonévesek korosztálya pedig, egy-két kivétellel, csaknem hiányzik a gyűjtésből.

Ha el is fogadjuk a szerző objektív hivatkozásait, s eltekintünk a fényképdokumentáció hiányától, bár azok kétségkívül emelték volna a könyv értékét, az illusztrációs rajzok (nem sematikus szinten!), legalábbis az eszközjátékok esetében, élvezhetőbbé tették volna a szöveget. A játékok betűrendes, illetve tematikus mutatói elősegítették volna a könnyebb tájékozódást, áttekintést.

Végezetül kiemeljük azt a sajnos valós tény, amit a szerző tapasztalt gyűjtése során: „... szinte minden egyes községben elhangzott pedagógusok szájából az a vélemény, hogy a gyerekek már nem ismerik a népi gyermekjátékokat, vagy csak keveset ismernek közülük... Sajátos tény, hogy pedagógusaink többsége nem ismeri eléggé a gondjaira bízott gyermekek iskolán kívüli életét...”

Dr. Varga László

Franz Simon:

Bäuerliche Bauten und Geräte Südburgenland und Grenzgebiet¹

(Oberschützen, Burgenland, 1981. 540 old.)

A szerző Burgenlandban él, Felsőlővőn. Hosszú évek fáradságos, időt és pénzt nem kímélő munkájával összegyűjtötte Dél-Burgenland többnemzetiségű parasztságának gazdasági eszközeit, a nagyméretű szőlőprésektől és szekerektől a legegyszerűbb cséphadaróig. Kibérelt egy szép, múlt században épült árkádos házat, s ott rendezte be helytörténeti múzeumát.

¹ Paraszti épületek és eszközök Dél-Burgenlandban és környékén